

Stalin și URSS

Sub conducerea lui Iosif Stalin, URSS a devenit în scurt timp un stat industrializat, și ieșind învingătoare din cel de-al doilea război mondial, a devenit o supraputere. În același timp însă, tirania lui Stalin a dus la ruina societății rusești.

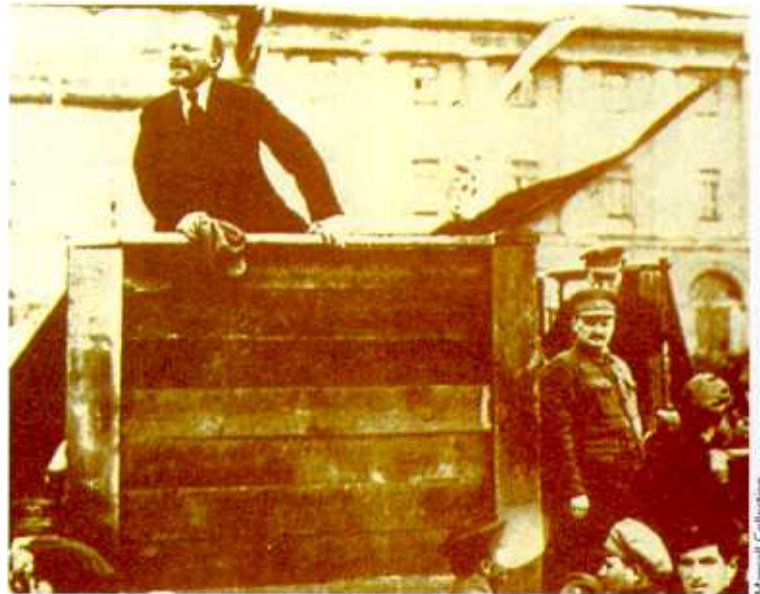
Chiar înainte de moartea liderului sovietic Lenin, conducătorii Partidului Comunist au început lupta pentru succesiune. A deține controlul partidului însemna de fapt a deține controlul țării – primul stat socialist, uriaș dar extrem de înapoiat. Anii '20 au fost martorii unor importante lupte pentru putere. În 1923 Stalin, Secretarul General al Partidului, se aliază cu Zinoviev și Kamenev pentru a dejuca planurile unui concurent genial și aparent periculos – Leon Troțki. În 1925 Stalin își găsește noi aliați în Bucharin și Rîkov, îndepărtându-i pe Zinoviev și Kamenev. În cele din urmă, în 1929, Stalin își învinge foștii aliați și devine unicul conducător al URSS-ului.

Adevăratul nume al lui Stalin este Iosif Djugășvili. Numele sub care a devenit cunoscut este un nume adoptat în perioada mișcărilor revoluționare. Stalin s-a născut sub semnul sărăciei și obscurității, nu ca cetățean rus, ci în Georgia, aflată la vremea respectivă sub controlul Rusiei țariste. A învățat limba rusă fluent la una din școlile duminicale organizate de biserică, ulterior fiind trimis la un seminar pentru a deveni preot. A dovedit însă un interes deosebit pentru scrierile și ideile socialiste care se vehiculau la seminar, motiv pentru care în 1899

☉ Iosif Stalin s-a născut în Georgia, unde a fost pregătit pentru a deveni preot. A fost eliminat din seminar din cauza ideilor sale revoluționare și a devenit un urmaș și propovăduitor al ideilor lui Lenin.

☉ Stalin a încercat tot timpul să exagereze rolul lui neînsemnat din revoluția din 1917. În această fotografie (dreapta sus), Leon Troțki, un marxist cunoscut și principala rival al lui Stalin, poate fi văzut în dreapta tribunei. În versiunea refăcută (dreapta jos) el a fost înlăturat.

☉ Troțki a fost expulzat din Uniunea Sovietică în 1929. În 1940 a fost ucis.

a fost exmatriculat. A intrat în rândul revoluționarilor și și-a petrecut următorii ani susținând cauza revoluției, fiind deseori aruncat în închisoare sau forțat să trăiască în exil intern.

În 1912 se înscrie în Partidul Bolșevic (mai târziu Comunist), devenind membru al Comitetului Central. Rolul jucat în cadrul Revoluției din Octombrie 1917 a fost nesemn-

ficativ (fapt mușamalizat mai târziu), dar ulterior s-a dovedit abil în rezolvarea problemelor ivite pe parcursul Războiului Civil. A fost numit mai întâi Ministrul Naționalităților, iar în 1922 a devenit Secretar General al Partidului Comunist. Aceasta muncă de birou, în aparență plictisitoare, a fost pentru Stalin calea de acces la putere, dându-i posibilitatea să controleze comitetele de partid și să îi avanseze pe proprii susținători. Astfel, anii '20 au marcat pentru Stalin o serie de succese importante asupra rivalilor săi.

E vorba, evident, de dispute politice și nu de adevărate lupte: deși comuniștii își tratau oponenții cu duritate, exista un fel de regulă necrisă care impunea evitarea vărsării de sânge în confruntările din partid. Asemenea dispute vizau supremația personală, dar aveau și aspect ideologic, fiecare fracțiune susținând o anumită orientare politică. Din acest punct de vedere, cel mai important conflict era între Stalin și Troțki. Troțki adoptase punctul de vedere tradiționalist marxist. El credea că, datorită izolării și înapoierii, URSS nu putea pune singură ba-

🕒 În anii 1920, țărani sovietici studiază un bec. Acesta era cunoscut sub denumirea de becul lui Ilici, după Vladimir Ilici, care a inclus o schemă de electrificare în planurile sale de modernizare a Uniunii Sovietice.

🕒 Un afiș care îndemna la creșterea producției industriale. În anii '20, grevele fuseseră interzise în Uniunea Sovietică; cine nu respecta această lege era pasibil de pedeapsa cu moartea.

🕒 **Primul Plan Cincinal, O scenă de dimineață**, pictată de Y. Romas. Stalin credea că dacă Uniunea Sovietică nu devine o putere industrială, va fi zdrobită de națiunile capitaliste.

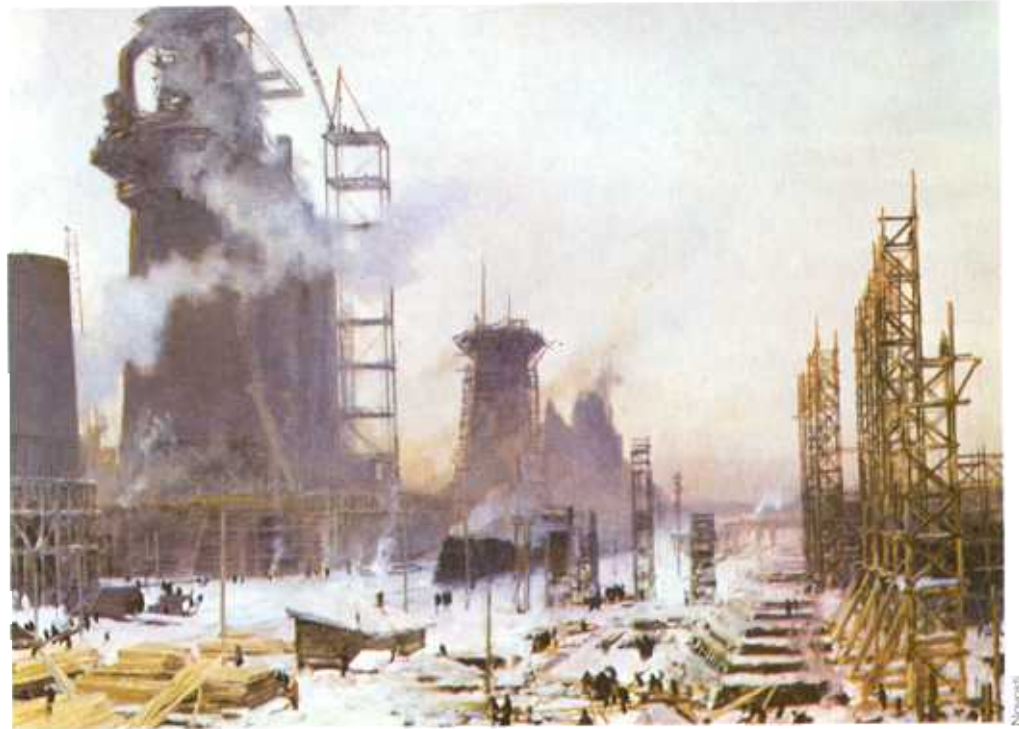
zele unei societăți socialiste, ci trebuia să reziste în continuare și să susțină o revoluție generalizată, în urma căreia societățile industrializate ar acorda URSS-ului ajutorul necesar. După eșecul mișcărilor revoluționare din Europa după primul război mondial, Stalin a susținut că Uniunea Sovietică poate și trebuie să reușească singură. Sloganul său, "Socialismul într-o singură țară", era instabil ca doctrină marxistă, dar prin nota pozitivă pe care o aducea a constituit un punct de atracție pentru tinerii care se înscriau în partid. Politica lui Stalin, susținută de o propagandă continuă, a condus la mobilizarea poporului rus, generând un val de entuziasm cu privire la "construirea socialismului".

Economia planificată

Stalin a folosit acest entuziasm pentru a determina o schimbare politică radicală. Primul război mondial și războiul civil aduseseră Uniunea Sovietică într-o stare jalnică, astfel încât Lenin aprobase cu reticență Noul Plan Economic (NPE), care acorda țăranilor și micilor întreprinzători o mare libertate în desfășurarea activității și însușirea profitului. Stalin a considerat că a sosit vremea creării unei economii complet socialiste, în care poporul – reprezentat de stat – să dețină și să conducă toate întreprinderile.

Totodată sosise momentul unui efort conjugat pentru industrializarea țării. Stalin a declarat că Uniunea Sovietică se află cu cel puțin 100 de ani în urma vestului capitalist, dar va trebui să recupereze diferența în 10 ani, altfel va fi zdrobită. Fidel concepției marxiste privind eterna luptă dintre socialism și capitalism, el era conștient că URSS era înconjurată de inamici. Singura soluție a progresului era considerată a fi planificarea de stat; astfel, în 1929 Stalin lansează Planul Cincinal, care cuprindea o serie de obiective ambițioase ce trebuiau îndeplinite în diferite sectoare ale economiei.

Public, s-a susținut că obiectivele au fost

atinse și depășite și se anticipa succes și pentru următorul Plan. Într-un stat cu un singur partid nimeni nu se încumeta să contrazică comunicatele guvernamentale care exagerau succesele și mascau greșelile sau le puneau pe seama trădătorilor și sabotorilor. Cu toate acestea, rezultatele obținute nu erau deloc neglijabile. În 10 ani URSS devenise un stat puternic industrializat, o realizare cu atât mai importantă cu cât sovieticii nu aveau în vedere doar perioada imediat următoare, ci lucrau pe termen lung. Standardul de viață a rămas însă scăzut, deoarece nu se investise în producția de bunuri de larg consum. Toate resursele fuseseră folosite pentru a crea infrastructura necesară unui stat industrial – fuseseră construite cu sutele fabrici, uzine electrice, baraje, orașe industriale, mașini și tractoare.

Realizările Uniunii Sovietice erau admirate nu numai de partidele comuniste din alte țări,

care urmau modelul politic sovietic, ci și de unii oameni de știință, de scriitori și de intelectuali străini. Uniunea Sovietică era privită ca un nou tip de societate iar planificarea era considerată soluția progresului economic și social. Aceste idei erau cu atât mai credibile, deoarece țările vestice erau devastate de Marea Criză din 1929 și păreau neputincioase în lăcombaterea sărăciei și șomajului.

Admiratorii Uniunii Sovietice tratau cu indiferență marile probleme ale societății sovietice, considerându-le greutate inerente ale începutului. Mai era încă posibil să se reducă importanța unor fapte amenințătoare, cum a fost procesul din 1928 intentat unor ingineri pentru "sabotaj", proces în care acuzații au recunoscut cu prea multă ușurință crime pe care era foarte greu de crezut că le comisese.

Era destul de dificil de apreciat modi-

▲ Caravana de căruțe care efectua transportul de la ferma colectivă Brevestnik, în 1931. Pancarta proclamă promisiunea colectivului de a crește producția de grâne. Cu toate acestea colectivizarea nu și-a atins scopurile.

▶ Exemplu al artei staliniste din 1937. "Socialismul realist" și cultul personalității conducătorului URSS dominau toate formele de exprimare artistică și intelectuală, înainte de al doilea război mondial.

ficările din agricultura sovietică. Prin noua politică, pământurile nu mai erau proprietate personală, ci trebuiau unificate în ferme colective, adică în cooperative, conduse (în teorie) de comunitatea agricolă respectivă. Această situație nu a fost agreată de cei care lucrau în agricultură deoarece erau forțați să vândă o mare parte a producției statului la un preț foarte mic, astfel încât muncitorii din industrie să beneficieze de hrană ieftină.

Convingere prin violență

În consecință, în 1929, când a fost introdusă colectivizarea, țărâimea s-a împotrivit și încercările de a o forța să accepte au degenerat într-un conflict violent, în cadrul căruia poliția secretă sovietică a jucat un rol sinistru. Mulți țărani au fost uciși și milioane au fost deportați, dar versiunea oficială susținea că oponenții erau în principal țărani avuți (culaci), care nu doreau să renunțe la profiturile obținute prin mijloace necinstite. Distrugerile rezultate au dus la o teribilă foamete, accentuată de cruzimea autorităților, foamete ce a determinat moartea a milioane de țărani.

Situația s-a mai îmbunătățit după 1932, când rezistența țăranilor a fost înfrântă, dar colectivizarea nu a mai avut efectele scontate. În ciuda tuturor suferințelor îndurate de o mare parte a populației, sectorul agricol a rămas în continuare un punct slab al Uniunii Sovietice.

În 1934 părea că ceea ce fusese mai rău trecuse, dar în realitate abia începea. În decembrie 1934, asasinarea lui Serghei Kirov, un comunist cunoscut, a declanșat o serie de arestări ale unor presupuși sabotori, trădători și spioni. Chiar și după verificările și epurările care au urmat, adevărul despre asasinat a rămas necunoscut. Deși în acel moment Stalin se afla la conducerea țării, el trebuia să facă o

mulțime de concesii colegilor din Comitetul Central al Partidului. În această situație, una dintre variantele vehiculate a fost aceea că însuși Stalin ar fi ordonat asasinatul, pentru a elimina un posibil rival și pentru a îndepărta orice amenințare din partea opoziției, fie ea reală sau potențială. După perioada rămasă în istorie sub numele de Marea Teroare (ajunsă la apogeu între 1936-1939), dictatura stalinistă a guvernat fără a întâmpina cea mai mică rezistență, deși Stalin poza în continuare drept un modest secretar de partid ce fumează pipă.

Gulagul sovietic

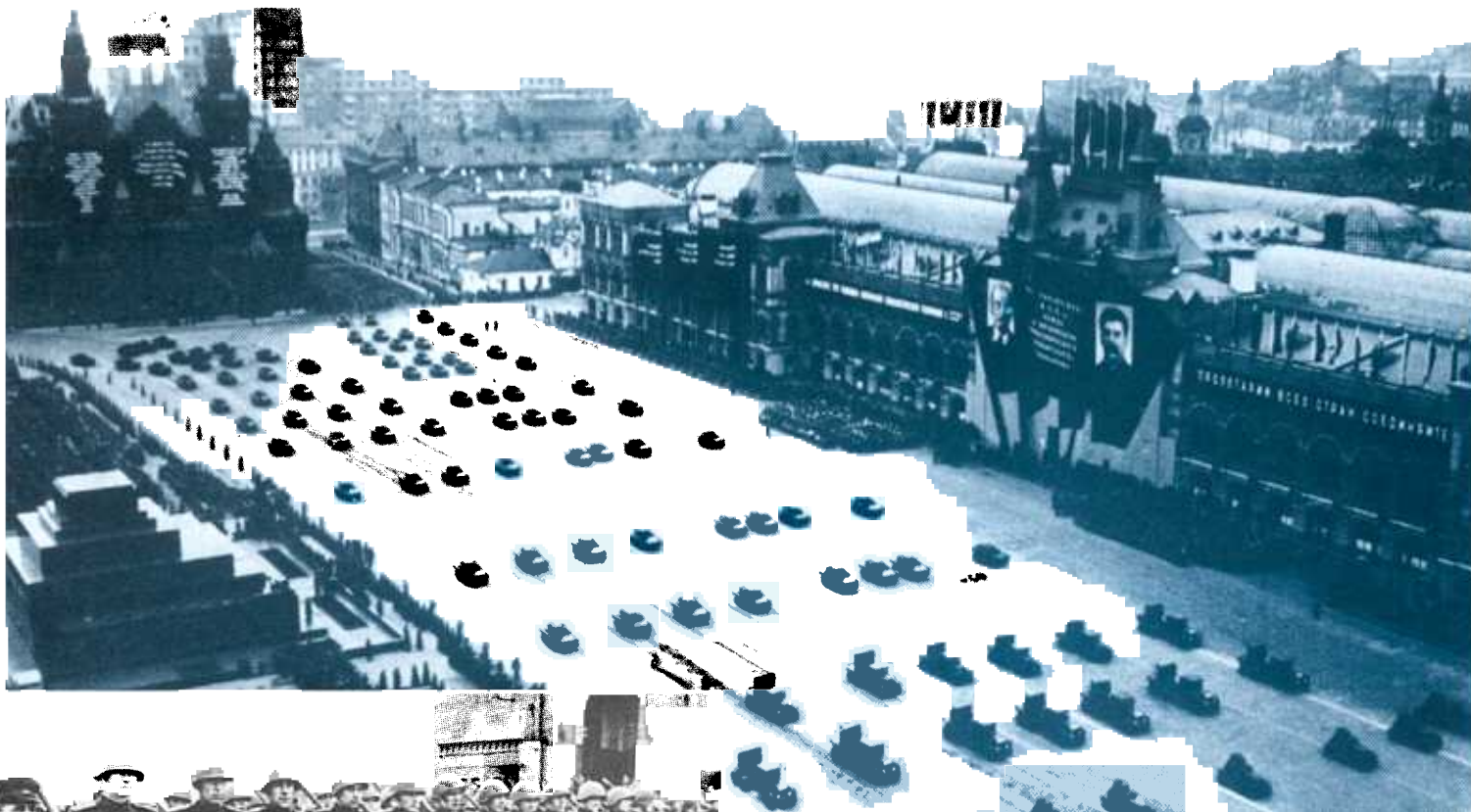
În timpul Marii Terori, poliția secretă a arestat milioane de oameni. Foarte mulți au fost executați, dar majoritatea au fost trimiși în lagăre de muncă (rețeaua cunoscută sub numele prescurtat de Gulag) răspândite în întreaga țară. Orice rezervă cu privire la omorârea unor colegi comuniști a fost abandonată, astfel încât în cele din urmă partidul a fost distrus. Vechii rivali ai lui Stalin au apărut în procese publice, mărturisind crime incredibile, cum ar fi, de exemplu, faptul că ar fi practicat ani de-a rândul spionajul pentru puterile străine. Aceste mărturisiri au fost probabil smulse în principal prin constrângeri psihologice și amenințări la

adresa familiilor acuzaților, dar și torturile au jucat mai mult ca sigur un rol important.

Marea Teroare s-a manifestat în întreaga societate sovietică, încurajând oamenii să-și imagineze conspirații peste tot și să devină informatori. Oricare ar fi fost scopul inițial al acestor epurări, s-a ajuns la un fel de nebunie generalizată, ceva similar vânătorii de vrăjitoare din primele secole. În 1939, Stalin a fost nevoit să pună capăt acestor proceduri.

La această dată situația în Europa devenise critică. În ciuda amenințării crescânde din partea Germaniei naziste, antipatiile și suspiciunile reciproce împiedicau o cooperare eficientă între URSS, Marea Britanie și Franța. Dar în această

▲ O paradă în cinstea victoriei sovietice, în Piața Roșie din Moscova. "Cele zece ofensive sovietice" au învins forța militară a Germaniei naziste și la 20 aprilie 1945 trupele sovietice au pătruns în Berlin.

problemă vina nu era doar a lui Stalin. Temându-se că marile puteri se vor uni împotriva lui, Stalin a semnat un pact de neagresiune cu Germania, deși nazismul și comunismul erau considerați dușmani de moarte. Clauze secrete incluse în pact au dat posibilitate Uniunii Sovietice să preia Polonia de Est după invazia germană din septembrie 1939, iar Letonia, Lituania și Estonia au fost înglobate în URSS. După un scurt război între URSS și Finlanda, a fost ocupat și teritoriul finlandez. Apoi, după un ultimatum remis în august 1940 guvernului german, trupele sovietice au invadat și ocupat Polonia de Nord și Basarabia. Deși URSS ieșise învingătoare, războiul scosese la iveală slăbiciuni ale Armatei Roșii, ale cărei corpuri de ofițeri fusese răsunător înfrântă și aproape în întregime distrusă. În urma epurărilor, au fost omorâți sau au părăsit țara sute de mii de ofițeri și soldați. În iunie 1941, trupele germane au invadat Uniunea Sovietică, înfrângându-o în urma unei greșite și neașteptate lipsă de vigilență. După pierderea Moscovei, Stalin a ordonat retragerea armatei și a rămas în Moscova, deși germanii erau în pragul să o ia în stăpânire.

propriu din ce în ce mai mult; el a fost înfrânt de armănturilor aflate în calea armatelor germane pentru a le îngreuna înaintarea. Stalin s-a dovedit a fi un conducător priceput pe timp de război, confirmându-și abilitatea de supraeroi în ochii publicului sovietic.

La sfârșitul războiului, Armata Roșie controla Europa de Est, permițându-i lui Stalin să instaureze regimuri comuniste subordonate în cea mai mare parte a regiunii. După victoria comunistilor în războiul civil din China, Stalin a devenit conducătorul unui uriaș și puternic bloc comunist. Puterile vestice au început să se îngrijoreze și temerile lor combinate cu averșiunea față de încălcarea brutală a libertății în Europa de Est au produs o ruptură între foștii aliați, marcând începutul Războiului Rece.

Suspiciuni

Reconstrucția URSS-ului după război a fost un proces lent și dureros. Stalin devenea din ce în ce mai suspicios, punând poliția secretă pe urmele evreilor și soldaților Armatei Roșii suspectați că ar fi asimilat idei burgheze, străine. În martie 1953, Stalin a murit. Succesorul său, Nikita Hrușciov, a abrogat politica de teroare și a început să se abate de la doctrina stalinistă. Stalin a rămas în istorie ca un abil tiranul care a condus URSS-ul pe o lungă perioadă de timp; la moartea sa, URSS-ul era condus de milioane de cetățeni care erau conștienți de conducător și învățător.

▲ Forțele sovietice dispuse în Piața Roșie din Moscova. Continua industrializare a permis Uniunii Sovietice să lupte împotriva germanilor. În 1938, peste 28% din fier și oțel a fost prelucrat pentru muniții.

DATE IMPORTANTE

1879

Se naște Iosif Stalin

1917

Revoluția din Octombrie din Rusia îi aduce pe bolșevici (comuniști) la putere

1918-20

Războiul Civil

1922

Stalin e numit Secretar General al Partidului Comunist. Se formează URSS

1925-29

Stalin ajunge la conducerea URSS

1929

Se pun bazele colectivizării. Primul Plan Cincinal (datat 1928)

1934

Asasinarea lui Kirov. Încep primele epurări.

1936

Începe Marea Teroare. Zinoviev și Kamenev sunt împușcați după procese publice

1939

Pactul germano-sovietic. Germanii invadează Polonia; începe al Doilea Război Mondial. URSS ocupă estul Poloniei. Războiul ruso-finlandez

1941

Germania atacă Uniunea Sovietică

1945

Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial

1946-1948

Instalarea regimurilor comuniste în Europa de est

1953

Moartea lui Stalin